



MAKALE / ARTICLE:

1792 -1815 DEVRİM SAVAŞLARI: ÖZGÜRLÜK VE YURTSEVERLİK MÜCADELESİ

THE FRENCH REVOLUTION WARS, 1792-1815: THE STRUGGLE FOR LIBERATION AND PATRIOTISM

Erdal ÇETİNTAŞ *

ÖZET

1789 Fransız Devrimi'nin ardından tüm Avrupa'yı içine alan Devrim Savaşları yaşanır. Devrimci Fransa ile devrim karşıtı devletler arasında yaşanan savaşlar tarafların ortak iradesinin bir ürünüdür. Devrim karşıtı devletler, devrimin doğurduğu yeni siyasi, toplumsal ve ekonomik ilkeleri ve düzeni mahkûm etmek için savaşa girerken, Fransa'da, hem eski düzen yanlıları hem de devrimciler savaşa istemişlerdir. Kralcılar, Fransa'nın yenileceği, devrimciler ise Fransız ordularının kazanacağı varsayımları üzerine politik hesaplarla savaşa evet noktasında birleşmişlerdir. Bilhassa devrimciler, devrim ilkelerinin ancak savaş yoluyla karşı devletler coğrafyalarına ve halklarına aktarmanın devrimi korumanın ve yaymanın en doğru yol olduğu hususunda mutabıktılar. Savaşlarda devrim Fransa'sı bütün Avrupa ile mücadele eder. Başlangıçta Fransız orduları yenilgiler alır. Lakin olağanüstü ve devrimci yöntemlerle Fransız halkı savaşa ve direnişe kanalize edilir. Artık devrimden aldıkları ruhla savaşmaya başlayan Fransız orduları galip gelmeye ve Avrupa'yı işgale başlarlar. Devrimin ve özgürlüğün sembolüne dönüşen Napoleon ile Fransız zaferleri ve işgalleri daha da büyür. Hatta özgürlük getirdikleri düşüncesiyle karşı devrimci ülke halklarından destek de görürler. Napoleon, işgallerden bir Avrupa İmparatorluğu yaratmak ister. Fransız ordularının girdiği her yere Fransız kuralları ve çıkarları da girmeye başlar. Ancak, özgürlük getiren devrim ordularının Fransız emperyalizminin temsilcisi olduğunu anlayan Avrupa halkları özgürlükleri için ayaklanarak Napoleon'u kendi silahıyla vururlar.

* Dr. Öğr. Üyesi Kırıkkale Üniversitesi Tarih Bölümü. E-posta: er.cetintas@hotmail.com.
ORCID No: 0000 0002 9814 7574.

Anahtar Kelimeler: Fransız Devrimi, Devrim Savaşları, Napoleon

ABSTRACT

After the French Revolution of 1789, the Revolutionary Wars began all over Europe. Both the royalists and the revolutionaries in France and counter-revolutionary states of Europe wanted war. Each of them had their own plans and expectations. Counter-revolutionary states and the royalists in France wanted to restore the old regime and to condemn the revolution. On the other hand, the revolutionaries in France planned to maintain the revolutionary principles and to spread all over Europe. France fought with the whole Europe. In the first years, the French armies were defeated, and counter-revolutionary armies began to capture the French territories. After these military defeats, the French began to gather and expel the enemies of the revolution. Fighting with the spirit, they acquired from the revolution, French armies started to occupy Europe. The French armies even achieved to find the allies groups in the occupied countries. During the period of Napoleon who became the symbol of revolution and liberty, the French occupations grewed. Napoleon wanted to create a European Empire from the occupations. But, the French political, economic and military rules followed the revolutionary armies. The people living in the occupied countries had to serve for the French interests. Realizing that the revolutionary armies were there for French imperialism, the European peoples revolted for liberation and gave Napoleon a taste of his own medicine.

Keywords: The French Revolution, Wars of Revolution, Napoleon

GİRİŞ

Haziran 1789'da, Fransa'da başlayan ayaklanma, kısa bir süre içerisinde bir yönetim sisteminin siyasi, iktisadi ve toplumsal temelleriyle birlikte tamamen tasfiye edilmesine neden olan bir devrime dönüşmüştür. Fransa'da özgürlük ve eşitlik prensipleri doğrultusunda yeni bir siyasi ve toplumsal nizam inşa edilmeye başlanır. Devrim yeni siyasal modeller sunar. Siyasi ve toplumsal huzursuzlukların artık yönelebilecekleri yeni siyasal modeller vardır. Fransa sınırları içerisinde kalma niyeti taşımayan devrim ve ilkelerinin sınır ötesine taşma ve ihraç edilme eğilimine girmesi mutlakıyla yönetilen ve kendinden menkul imtiyazlara sahip toplumsal sınıfların egemen olduğu devletlerin kâbusu olmaya başlayacaktır. Nitekim gelişmeler, Avrupa'da 1792-1815 yılları sürecektir savaşları tetikleyecek ve devrimi evrensel nitelikli bir olaya dönüştürecektir. Fransa, devrimin öncelikle tehdit ettiği mutlak monarşi ile idare edilen devletlerin başını çektiği ve karşı devrimci cephe adını alacak bir Avrupa koalisyonuna karşı savaşa girer. Savaş, her ne kadar devrim eksenli çıkmış ve yaşanıyor olsa da, dünden kalma hesapların ve başka motivasyonların da aktive edildiği mücadeleleri de barındırır. Bu bağlamda, bölgesel ve kıtasal egemenlik çatışmaları da ihtilal savaşlarının gölgesinde kendine yer bulur.

1792 yılında başlayan savaşların başlangıcında Fransa ciddi yenilgiler almaya başlar. Aslında bu şaşırtıcı ve beklenmeyen bir sonuç değildir. Şaşırtıcı olan, tek başına mücadele eden Fransız ordularının kısa bir zaman zarfında olağanüstü bir performansla düşmanı sınırlarından dışarı atmaya ve sınır ötesinde topraklar kazanmaya başlamış olmasıdır. Yenilgiler ve işgaller karşısında devrim, Fransız halkının özgürlük ve yurtseverlik duyguları temelli enerjisini ortaya çıkarmış, ordularını zafere taşımıştır. Napoleon'un sahneye çıkmasıyla devrim ordularının kesintisiz zaferleri büyüyerek devam eder. Devrim orduları, girdikleri ülkelerde halk arasında, farklı kesimlerden birçok çevrenin de sempatisine ve desteğine mazhar olur. Artık, onları tahakkümden kurtaracak özgürlük ordularıdır. Napoleon, bunu bir fetih siyaseti ve Fransız egemenliğinde bir Avrupa İmparatorluğu ideali çerçevesinde araçsallaştırır. Avrupa halklarının, özgürlük ordularının Fransız emperyalizminin ete kemiğe bürünmüş temsilcisi olduğunu anlaması yıllar alacaktır. Tuhaf olan bunu onlara Napoleon'un öğretmiş olmasıdır. O, bir anlamda kendi silahıyla vurulacaktır. Napoleon'un işgal ve uygulamaları Avrupa halklarında özgürlük ve yurtseverlik bilincini uyandırarak, genel bir direniş ve milliyetçi tepkiye dönüştürür. Bu genel tepki, 1814-1815 sürecinde Napoleon'un sonunu getirir. Napoleon ve Fransa kaybetmiştir. Lakin bu defa işgal yaşayan Avrupa halklarının içselleştirdikleri ve silaha dönüştürdükleri devrim ruhu ve ilkeleri kalıcı olacağı anlaşılan bir zafer kazanmıştır.

1. ÇÖZÜM; SAVAŞ

Devrim, evvela bir iç savaşa ardından bir uluslararası savaşa yol açma olasılığını başından beri taşıyordu. Devrim olalı üç yıl geçmişti, ancak, siyasal istikrarsızlığın hâkim olduğu Fransa hem içerde hem dışarıda oldukça zor günler geçirmekteydi. Henüz giderilememiş toplumsal ve ekonomik hoşnutsuzluğa, otoritenin keyfi kullanımı ve mecliste krallık yanlıları ve cumhuriyet yanlıları arasındaki çatışma eşlik ediyordu. Bu konjonktürde, 20 Nisan 1792 tarihinde, meclisin aldığı ve kral XVI. Louis'nin de onayladığı bir kararla Fransa, Avusturya ve Prusya'ya savaş ilan etti. Kararın arkasında hem dâhili hem de harici dinamikler vardı. Hatta bu dinamiklerin birbirlerinden beslendiği ve meşruiyet aldığı söylenebilir.

1789 yazında devrim patlak verdiğinde çevresel bir tepki çekmedi. Hatta gelişmelerin Fransa'nın bir iç meselesi olduğu, gücünü erozyona uğratabileceği hesabıyla sempati bile gördü. Ancak, takip eden süreçte ihtilalin, onunla markalaşan halkın egemenliği, eşitlik ve özgürlük düsturları ile mevcut siyasi, toplumsal ve ekonomik düzeni değiştirmesi, komşu devletler başta olmak üzere, Avrupa devletlerinin bakış açılarını değiştirdi. Hele de bu

fikirlerin Fransa sınırları dışına taşma, kendi ülkelerine ihraç edilme potansiyeline şahit olan mutlak monarşileri ürkütmeyi fazlasıyla başardı. Fransa'da olduğu gibi, buralarda da mutlak monarkların üzerinde yükseldiği devlet ve toplum düzeni yıkılabilir, monarşiler egemenliklerini kaybedebilirdi. Üstelik Fransa'dan gelen haberler korkuların yersiz olmadığını gösterir nitelikteydi. Daha 1791 Mayısı Fransız basınında, tüm monarkların yıkılması, tiranlığa son verilmesi gerektiği vurgulanmaya başlanmıştı (Armaoğlu, 1997, s. 44). Bir ay sonra, Haziran 1791'de, XVI. Louis'nin yurt dışına kaçma girişiminin ardından tutuklandığı haberi endişeleri daha da artırdı (Soboul, 1969, s. 236-237; Lefebvre, 2005, s. 202-203). Son gelişme Fransa dışındaki karşı devrimci bir cephenin kuruluşunu hızlandırdı (Potyemkin, 1997, s. 406). Devrimin içerdiği tehdit Orta Avrupa'da hâkimiyet mücadelesi veren Avusturya ve Prusya'yı yakınlaştırdı. Aynı zamanda XVI. Louis'nin eşi Marie Antoinette'in erkek kardeşi olan Avusturya İmparatoru II. Leopold ve Prusya kralı II. Friedrich 27 Ağustos 1791 tarihinde Pillnitz Bildirisi'ni yayınladılar. Fransız monarşisinin düştüğü durumun kendilerini oldukça kaygılandırıldığını ifade eden iki hükümdar, Fransa'da devrimin değiştirdiği siyasal düzenin restore edilmesini istediklerini ve bu meseleyle yakından ilgilendiklerini belirttiler (Soboul, 1969, s. 240; Lefebvre, 2005, s. 205; Merriman, 2010, s. 508). Bir anlamda devrimci Fransa'ya karşı gerekirse bir savaşa girmeye hazır olduklarını vurguladılar. Çok geçmeden, Aralık ayında da bir ittifak anlaşması yaptılar.

Karşı cephenin teşekkülünde, devrimden kaçarak başta Avusturya ve Prusya olmak üzere komşu devletlere sığınan Fransız soylu ve din adamlarının propagandaları da oldukça etkili oldu. Fransa'da çektiklerini anlatmaya can atan bu sığınmacılara göre, eski rejim ancak bir dış müdahale ile geri getirilebilirdi (Hobsbawm, 1989, s. 122; Kennedy, 1994, s. 143; Lefebvre, 2005, s. 183-184).

Fransa içinde, savaşa girilmesi, çok daha karmaşık nedenlere dayanıyordu. İktidar mücadelesi içerisinde olan hem kralcılar hem de devrimciler savaş istiyorlardı. XVI. Louis'nin yakın çevresi ve kralcılara göre eski rejime dönülmesi sadece bir harici müdahaleyle mümkün olabilirdi. Aslında tereddüt içinde olan kralın kafasına savaş fikrini sokanlar arasında Kraliçe Marie Antoinette de vardı. Kraliçe de kurtuluşu savaşta görüyordu. O'na göre devrim erkek kardeşi imparator Leopold'un tertip ettiği bir uluslararası kurtarma ordusuyla mahkûm edilebilirdi. 14 Aralık 1791'de dostu Fersen'e yazdığı bir mektupta, savaş isteyen devrimcileri kastederek kraliçe şöyle diyordu: "Sersem! Bunun bizim işimize yarayacağını anlamıyorlar" (Soboul, 1969, s. 250; Lefebvre, 2005, s. 206). Devrimin bu şekilde ancak

bastırılabilceğini düşünönlör, bu aşamada karşı cepheyle mukayese edildiğinde, oldukça yetersiz ve hazırlıksız olan kendi ordularının yenileceğini varsayarak ve ümit ederek bir anlamda büyük bir kumar oynuyorlardı (Lerner, 1941, s. 669; Davies, 2011, s. 766).

Nasıl Fransa'da devrimin yol açtığı gelişmeler karşı devrimci cepheyi beslediye, dışarıda karşı devrimci cephenin aldığı pozisyon da içeride devrimcileri ve savaş isteklerini besledi. Temel hedefleri devrimin siyasi, toplumsal ve ekonomik kazanımlarının ancak özgürlüğün evrensel zaferiyle olabileceğiydi. Bütün halkları özgürlüklerine kavuşturma, devrimin anavatanı olan Fransa'ya düşen bir görevdi (Hobsbawm, 1989, s. 123). Bir başka ifadeyle, devrimi muhafaza etmenin en etkili yolu, devrim fikirlerini diğer uluslara yaymak, kendi reçetelerini diğerlerine dayatmak ve kabul etmelerini sağlamaktı. Bu da ancak, savaşla, devrim orduları vasıtasıyla olabilirdi (Hobsbawm, 1989, s. 123; Roberts, 2010, s. 427). Savaş isteyen devrimcilerin önde gelen ismi Brissot bunu şöyle ifade ediyordu: “Yeni bir haçlı seferine girişmenin zamanı gelmiştir; bu haçlı seferi evrensel hürriyetin haçlı seferi olacaktır” (Soboul, 1969, s. 252). Karşı cephedeki gelişmeler Fransız halkı üzerinde de önemli etki yarattı. Halk, yabancı güçlerin devrime müdahale edip, saatin yönünü tersine çevireceğine, tüm kazanımların ellerinden alınacağına inanmaya başlamıştı (Roberts, 2010, s. 423). Öte yandan, o anki yönetime göre, savaş birçok iç meselenin de çözülmesine yardımcı olabilirdi. Geçen yıllar, halkın siyasi, ekonomik ve toplumsal sıkıntılarına henüz çare olamamış, toplumsal hoşnutsuzluk ve belirsizlik önemli bir iç meseleye dönüşmüştü. Yönetim savaş atmosferinden istifade ederek halkın sadakatini ve kontrolünü sağlayabileceğini düşündü. Böylece, yaşanan sıkıntılar karşı devrimci tehditle açıklanabilir, memnuniyetsizlik, dış düşmana ve savaşa kanalize edilebilirdi (Soboul, 1969, s. 246; Lerner, 1941, s. 668; Hobsbawm, 1989, s. 123). İş çevreleri de aynı düşüncedeydi. Ekonomik durumdaki belirsizlik büyük oranda dış tehditten kaynaklanıyordu. Eğer tehdit ortadan kalkarsa ekonomi düzelirdi (Soboul, 1969, s. 252; Hobsbawm, 1989, s. 123-124).

2. DEVRİMSEL SEFERBERLİK VE FRANSIZ ZAFERLERİ

Savaşın ilk başlarında Fransız orduları ağır yenilgiler yaşadı. Avusturya ve Prusya kuvvetleri kuzeyden ve güneyden Fransa'yı işgal etmeye başladı. Bu, XVI. Louis, kraliçe ve eski rejim yanlılarının planları ve beklentilerinin gerçekleşmekte olduğu kanaatini oluşturmuştur. Ancak, yaşanan yenilgiler ve işgaller, hem monarşinin ve kraliyet ailesinin yazgısını tayin edecek gelişmeleri tetikler hem de Fransız halkının devrimci enerjisini ortaya çıkararak savaşın seyrini değiştirir.

İstila ile karşı karşıya kalan halk arasında, yenilgilerin ana nedeninin kral ve çevresinin Fransa'ya ihanet etmeleri olduğuna dair bir inanç ortaya çıktı. 1791 yılının sonuna doğru XVI. Louis'nin, kayınbiraderi Avusturya İmparatoru Leopold'e bir mektup yazdığı ve Avrupa krallarının bir araya gelip Fransa üzerine gelmelerini talep ettiğine dair haberler bu inancı daha da güçlendirdi. Kral Fransa'nın düşmanlarıyla gizli temas halindeydi (Lefebvre, 2005, s. 188, 207; Lerner, 1941, s. 669; Merriman, 2010, s. 508). Belki, kısmen de olsa eski subayların hala etkisinin sürdüğü Fransız ordusu düşmana karşı koymak istemiyordu (Soboul, 1969, s. 258; Potyemkin, 1997, s. 412). Gelişmeler halk arasında bir panik ve korkuya neden oldu. Yönetim tarafından da ajite edilen bu duygular monarşinin alaşağı edilmesine ortam hazırladı. Paris halkının sarayı basmasının ardından, meclis, kraliyet ailesini tutuklama ve anayasal monarşi rejimine son verme kararı aldı. 21 Eylül 1792 tarihinde de Cumhuriyet ilan edildi.

Son gelişmeler savaşın seyrini değiştirecek bir kırılma yarattı. Devrimin ilk günlerinde olduğu gibi sokaklardaki endişe ve korku düşmana direnişe kanalize edildi. Meclis, vatanın tehlikede olduğunu ilan ederek, tüm yurttaşları Fransa'nın ve özgürlüğün hem içerdeki hem dışarıdaki düşmanlarına karşı bir araya gelmeye ve topyekûn mücadeleye çağırdı (Soboul, 1969, s. 259; Merriman, 2010, s. 508). Sadık devrimci yurttaşlardan oluşan yeni Fransız ordusu Eylül 1792'de Avusturya ve Prusya ordularının ilerleyişini durdurarak kısa sürede etkili bir muharip güce dönüşebileceğini gösterdi. Valmy'de elde edilen başarı yurttaş ordu için manevi bir zaferdi. Devrim, 1789 yazında onu ilk kez gerçekleştirmiş olan aynı yığınlar tarafından kurtarılmıştı. Savaşa şahit olan Alman şair Goethe, “bugün burada insanlık tarihinin büyük bir devri başlamıştır” demişti (Soboul, 1969, s. 285; Lefebvre, 2005, s. 252).¹ Bu zaferin hemen ardından Fransızlar, Prusya kuvvetlerini Rhen'in ötesine püskürttüler ve Ekim ayında da Mainz'e girdiler. Bir başka devrim ordusu da Belçika'yı ele geçirdi. Bu beklenmedik zaferlerden cesaret alan yönetim, Aralık 1792'de bir bildiri yayımladı. Bildiride, Fransız İhtilali ilkelerini bütün Avrupa halklarına da tanıdığını, bu bağlamda Fransız ordularınca ele geçirilen bölgelerdeki tüm feodal yükümlülükleri ve vergileri kaldırdığını ilan etti. Ayrıca devrim ilkelerini yayma ve uygulama vazifesinin de Fransız ordusuna verildiği belirtiliyordu (Kennedy, 1994, s. 144; Soboul, 1969, s. 306; Merriman, 2010, s. 511). Bir başka ifadeyle, orduya fetihler yoluyla devrimi ihraç etme görevi verildi. Bu aynı zamanda, savaşın ideolojik bir mücadeleye dönüşmeye başladığının da işaretiydi (Kennedy, 1994, s. 144).

¹ Eski rejim döneminde yetişmiş bir Fransız subayı, savaşan yurttaş askerleri şöyle tanımlıyordu: “Yamyamlar gibi ağızlarından köpükler saçan elli bin vahşi hayvan, cesaretlerini ateşleyecek hiçbir hırsı olmayan askerlerin üzerine olanca hızıyla atıldılar.” Merriman, a.g.e., s. 510-511.

Karşı devrimci cepheye göre, Fransız orduları, halklara özgürlük getirme bahanesiyle bir ilhak siyaseti yürütüyor, sınırlarını genişletiyordu. Yani, devrimi ve ilkelerini araçsallaştırıyorlardı. Bir ay kadar sonra, Fransa'dan gelen bir haber sadece karşı devrimcileri değil, tüm Avrupa'yı ürküttü ve neredeyse tamamının Fransa'ya karşı savaşa girmesine neden oldu. Yukarıda ifade edildiği gibi, oynadıkları kumarı kaybeden XVI. Louis, vatana ihanetten yargılanarak 21 Ocak 1793 tarihinde idam edildi (Soboul, 1969, s. 302-303; Lefebvre, 2005, s. 265). Bu hadisenin ardından, Birleşik Krallık, İspanya, Rusya, Hollanda, Napoli, Toskana, Venedik ve Papa da Fransa'ya karşı savaşa dâhil oldular. Böylece, devrim bir Avrupa savaşına dönüştü. Devrim orduları artık çok daha büyük bir koalisyonla, bir Avrupa koalisyonu ile baş etmek zorundaydı. Brissot, ordulara hitaben şöyle diyordu: “Şimdi karada ve denizde mücadele edeceğiniz kuvvetler Avrupa'daki tüm müstebitlerdir” (Soboul, 1969, s. 311).

İngilizlerin de savaşa müdahil olması önemliydi. Ana kıtaya kıyasla çok daha liberal bir siyasi ve toplumsal yapıya sahip Birleşik Krallık, Fransa'daki özgürlükçü gelişmeleri ilk başlarda sempati ve memnuniyetle karşılamıştı. Lakin Fransız ordularının özgürlük götürme adına işgal ve ilhaklara başlaması, bilhassa Belçika'nın işgali, Londra yönetiminin siyasi tavrını değiştirdi. Britanya, ideolojik nedenlerden ziyade stratejik ve ekonomik nedenlerden ötürü savaşa girdi. Belçika'yı alarak Manş kıyısına ulaşan Fransa, stratejik açıdan Londra'yı tehdit edecek bir konuma gelmiş, aynı zamanda, ilhaklarla Avrupa devletleri arasındaki siyasi dengeyi bozmuştu (Armaoğlu, 1997, s. 49). İngilizler buna daha fazla seyirci kalamazdı. Diğer yandan, Fransız yayılmacılığının ekonomik etkileri de kabul edilebilir olmaktan çıkmıştı. Britanya, ihracata ve ticarete dayalı bir ekonomiye sahipti. İhracat sanayi için Avrupa pazarları hayati öneme haizdi. Ancak, yaşanan gelişmeler İngilizlerin bu pazarlar üzerindeki nüfuzunu ve faaliyetlerini, hâsılı, maliyesini tehdit etmekteydi (Soboul, 1969, s. 309-310; Kennedy, 1994, s. 145; Lefebvre, 2005, s. 274; Roberts, 2010, s. 424). Kısaca ifade edilen bu nedenlerden ötürü savaşa girmiş olan Birleşik Krallık, karşı cepheye yer almakla birlikte, ana kıtada verilen savaşlara sınırlı aktif destek verecektir. Daha ziyade deniz aşırı coğrafyalarda Fransa ile mücadele edip sömürgelerini ele geçirmeye çalışacak, Avrupa'da ise Fransa karşıtı koalisyonu finanse etmeyi tercih edecektir (Kennedy, 1994, s. 151).

3. FRANSA'NIN MÜTTEFİKLERİ

Neredeyse Avrupa'nın tüm devletlerinin savaşa girmesiyle, Fransa'nın cephelerdeki durumu yeniden kötüleşti. Yenilgiler almaya başlayan Fransa, Belçika dâhil ele geçirdiği birçok yerden çekilmek zorunda kaldı. Hatta koalisyon güçleri Fransa sınırlarını geçmeye başladı.

Ancak, 1794 yılından itibaren, içerde yönetimin tekrar hayata geçirdiği sert tedbirler sonucu savaşların seyri tekrar Fransa'nın lehine değişti (Soboul, 1969, s. 355-358). Daha evvel hiç görülmemiş bir takım devrimci yöntemler ve tedbirler tatbik edilmeye başlandı. Topyekn savaş ve seferberlik ilan edildi. Tüm yurttaşlara mecburi askerlik getirildi. Askerler ile sivil halk arasında ayırım neredeyse kalktı. Bir savaş ekonomisi benimsenerek tüketim malları karneye bağlandı (Soboul, 1969, s. 283-284; Hobsbawm, 1989, s. 125; Merriman, 2010, s. 508). Böylece halkın devrimci enerjisi ve yurtseverlik bilinci ortaya çıkarılarak maddi ve manevi tüm ulusal kaynaklar Fransa'nın ve devrimin düşmanlarına karşı seferber edildi.

Fransa yeniden ilhak ve işgallere başladı. Devrimin kültü haline gelecek olan Napoleon Bonaparte ile Fransız zaferleri senelerce devam etti. Avrupa devletleri her fırsatta yeni koalisyonlar kurarak savaş verdiler; fakat her defasında da başarısız olup Napoleon'un dayattığı anlaşmalara boyun eğdiler.

Daha disiplinli, daha eğitimi ve daha güçlü koalisyon orduları karşısında tek başına mücadele veren Fransız ordularının zaferleri nasıl açıklanabilirdi? Kanaatimizce bu, řu üç faktörle izah edilebilir: Devrimin içerdeki motivasyonu, Fransa'nın ideolojik müttefikler bulması ve koalisyon devletlerinin zaafı. Bu zamana kadar, asker strateji ve taktikler sivillerin savaşa katılmasına müsaade etmez, hatta hoş karşılamazdı (Hobsbawm, 1989, s. 157). Fakat devrim bu gelenekleri tamamen alt üst etti. İstila ve kazanımların kaybedilmesi tehdidiyle karşı karşıya kalınca, Fransız halkı topyekn askere çağırılmış, kendisini davaya adanmış insanlar yurttaş-asker olarak orduya alınmıştı. Bu şekilde, halkın savaşa katılması, Fransızların harp tarzını değiştirerek, onları geleneksel ordular karşısında üstün kıldı. Bir başka ifadeyle, paralı askerlerden ziyade, davasına daha bir istekle sarılan yurttaş askerlerden oluşmuş ordular savaşların gidişatını değiştirdi (Hobsbawm, 1989, s. 157; Merriman, 2010, s. 541). Oysa koalisyon askerleri motive olacak benzer bir politik ideolojiden yoksundular.

Evet, hiçbir Avrupa devleti Fransa'nın yanında değildi. Fakat Fransız ordularının Avrupa genelinde ideolojik müttefikleri vardı. Bunlar, karşı devrimci ülke halklarındandı. Fransız orduları nerdeyse ülkelerin tamamında kendilerini destekleyecek yerli unsurlar buldu (Palmer, 1960, s. 394). Bilhassa, devrimin ve özgürlüklerin şahsında idealize edildiği Napoleon devrinde. Bunlar, hkmetlerine ve ordularına destek vermek yerine kendilerine hürriyet getirdiğine inandıkları Fransızlara sempati ve destek göstererek ülkelerinin de direncini zayıflattılar. Söz konusu yerel unsurlar, ruhban karşıtları, soyluların kendilerinden menkul ayrıcalıklarına karşı çıkanlar, daha fazla eşit haklar isteyen, ayrımcılığa karşı olanlar, tacirler,

meslek grupları, bazı partiler, tahsilliler ve fikir ve edebiyat çevreleriydi (Palmer, 1960, s. 394; Hobsbawm, 1989, s. 145-146). Her ülkeden, her coğrafyadandılar. Kitleler üzerindeki tesirlerinden ötürü fikir ve edebiyat çevreleri en etkili olanlardı. Devrim fikirlerinin ülkelerdeki öncüsü ve önemli aktarıcısı olan aydınların öne çıkanları şunlardı: Britanya’da Wordsword, Blake, Cleridge, Roberts Burns, Soutley gibi şairler, Alman coğrafyasında, ünlü filozof Kant, Herder, Fichte, Schelling, Hegel, ve müzisyen Ludwig van Beethoven. Hatta Beethoven, tüm Avrupa aydın çevresince özgürlüğün sembolü kabul edilen Napoleon’a ithafen, “kahramanca” anlamına gelen Eroica Senfonosi’ni (Üçüncü Senfoni) bestelemişti (Hobsbawm, 1989, s. 146; Merriman, 2010, s. 536).

Devrim, asıl etkisini Fransa’ya benzer siyasi ve toplumsal sorunlar yaşayan ülkelerde gösterdi ve yerel parti ve grupların sempatisini kazandı. Belçika, Hollanda, Lüksemburg, İsviçre’nin bazı bölgeleri, Batı Almanya ve İtalya’nın bir kısmında ortaya çıkan Fransız yanlısı duygular bu çerçevede izah edilebilir. Buralarda, Jacoben ideolojiye sahip parti ve gruplar, Fransız istilası ve egemenliğini iktidarı ele geçirmek için bir fırsat olarak değerlendiriyorlardı (Hobsbawm, 1989, s. 149-150).

Fransız zaferlerini farklı nedenlerden ötürü alkışlayanlar da vardı. Devrim ilkelerine yönelik alakadan ziyade, ulusal çıkarlarıydı bu ilginin ana kaynağı. Polonya ve İrlanda bunun en bariz iki örneğiydi. Rusya, Avusturya ve Prusya Polonya’nın büyük bir bölümünü aralarında paylaşmışlar ve geri kalanına da yakın zamanda elden çıkacağı gözüyle bakılıyordu. Polonyalılar, ülkelerini ortadan kaldırmaya niyetli bu devlete karşı, Fransa’yı bir denge unsuru, bir müttefik olarak görüyorlardı. Fransız ordularının düşmanlarını yenilgiye uğratması bu düşünceyi güçlendiriyordu. İrlanda’da da benzer bir durum söz konusuydu. İngilizlerden nefret eden İrlandalılar, Fransızları onlara karşı bir mukavemet unsuru olarak telakki ediyor, bir Fransız istilasını adeta dört gözle bekliyorlardı. Hatta Katolik İrlanda’da Fransızların zaferleri için kiliselerde ayinler bile tertip ediliyordu (Hobsbawm, 1989, s. 148-149; Kennedy, 1994, s. 145). Bir de Saksonya vardı. Önemli bir sanayi geçmişi olan Saksonya, Prusya ile rekabet içerisindeydi. Prusya’nın kendisiyle alakalı emellerine karşı Saksonya da Napoleon’cu olmuştu (Hobsbawm, 1989, s. 156).²

Karşı devrimci devletler, aralarındaki ulusal çıkar çatışmalarını ve kişisel planlarını bir tarafa bırakarak ortak bir cephe kurmuş, Fransa’ya karşı savaşmaya başlamışlardı. Buna rağmen,

² Napoleon Fransası’nın bozduğu siyasi, coğrafi ve toplumsal düzeni restore etmek için 1815 yılında Viyana’da bir araya gelen muzaffer güçler, topraklarının doğal kaynaklar açısından zengin önemli bir kısmını Prusya’ya vererek Saksonya’ya bunun bedelini ağır ödeteceklerdir.

koalisyonda hedefler ve strateji açısından genel bir görüş birliği yoktu. Bu açıdan gevşek bir ittifak fotoğrafı veren koalisyon üyelerinin her biri de Napoleon kadar hırslı ve hedeflere sahipti. Birleşik Krallık bir ticari imparatorluğun peşindeydi. Rusya, Osmanlı Devleti ve Polonya aleyhine genişlemek, Avusturya ve Prusya ise Alman coğrafyası üzerinde lider olmak istiyorlardı (Palmer, 1960, s. 377; Kennedy, 1994, s. 145). Daha 1792 yılında oluşturulan ilk koalisyon, ulusal ihtirasları göz ardı etmenin ve karşı cepheyi bir arada tutmanın zorluğunu göstermişti. Zira bu koalisyonun en büyük icraatı, zavallı Polonya'yı aralarında paylaşmaktı. Daha doğrusu, Polonya'nın parçalanıp, sindirilmesiyle çok daha meşgul olmuşlardı (Lefebvre, 2005, s. 255-256; Davies, 2011, s. 770). Fransa'yı devrim üzerinden istila ve ilhak ile suçlarken, savaş şartları ve ortamından özel fırsatlar çıkarıp, benzer adımlar atmaktan çekinmiyorlardı.

4. NAPOLEON VE FRANSIZ EMPERYALİZMİ

1799 Ağustosunda bir darbeyle siyasi iktidarı ele geçiren Napoleon Bonaparte, devrimin lideri ve sembolü haline geldi (Soboul, 1969, s. 621-622; Hunt, 2004, s. 241-243). Daha evvel, devrimin ne teorisyenleri, ne öncüleri ne de siyasetçileri onun ulaştığı bu üne ve ilgiye sahip olmuşlardı. Bu, onun askeri kişiliği ve 1792'de Fransa'da yayımlanan bir bildiriyle ilişkilendirilebilir. Hatırlanacağı üzere, bildiri, hem iç hem de dış düşmana karşı devrim ilkelerini koruma ve yayma görevini orduya emanet etmişti. Bir anlamda devrimin liderliği ordu ve askerlere verilmişti. Dolayısıyla, karşı devrimciler karşısında elde edilen her zaferin bu başarının mimarı orduyu ve generallerini birkaç adım öne çıkarması kaçınılmazdı. Devrimin 24 yaşında general yaptığı Korsikalı Napoleon Bonaparte da işte böyle bir hikâyenin kahramanıydı. 1795 yılında, başında bulunduğu birlikle Paris'e girerek, kralcıların iktidarı ele geçirmesine mani olan ve Cumhuriyetçileri kurtaran genç generalin yıldızı parlamaya başladı (Soboul, 1969, s. 530; Furet, 1996, s. 185). Ardından, Avusturya'ya karşı savaşacak ordunun komutanlığına getirildi. 1797 yılındaki Kuzey İtalya zaferi ve Campo Formio Barışı ona, Fransa'daki tüm siyasetçiler üzerinde bir üstünlük sağladı (Soboul, 1969, s. 573-615; Furet, 1996, s. 188; Davies, 2011, s. 771). O artık, asker-sivil, tüm Fransızların kahramanıydı. Adı, devrimden pay almayı bekleyen Avrupa halkları ve aydınlarınca özgürlük ile eş anlamlı hale getirildi, devrim onunla sembolize edildi.

Napoleon'un iktidara gelmesiyle kesintisiz Fransız zaferleri çarpıcı bir şekilde devam etti. Buna paralel olarak, savaşın ideolojik boyutu da gittikçe anlamını kaybetmeye başladı. Napoleon, devrimi yayma ve özgürleştirme misyonunu ve karşı ülke halklarının beklentilerini

araçsallaştırarak gerçekten bir işgal ve ilhak siyasetine dönüştürdü. Fransız zaferlerini siyasal bir hedefe kanalize ederek savaşın karakterini değiştirdi. Karşı cephe, başından beri savaşın bu boyutuna dair endişelerini ifade ediyordu zaten. Üstelik her Fransız zaferi ve toprak kazanımı kıtada devletlerarası güç dengesini alt üst ediyor, Fransa lehine bozuyordu.

Muhteris bir kişiliğe sahip Napoleon, Fransa'nın liderliğinde bir Avrupa imparatorluğu planlıyordu. Korsikalı ailesi de Bonaparte hanedanına dönüşecek, bu imparatorluğu yönetecekti (Palmer, 1960, s.392). Bu düşüncesinin nasıl şekillendiği kısaca da olsa üzerinde durulması gereken bir noktadır. Yılların birikimi gelişmeler ve yeni şartlar mı bu düşünceye sevk etti? Yoksa böyle bir tutkusu vardı da yaptıkları bunun bir altyapısı mıydı? 1794 yılından, iktidara geldiği 1799 yılına kadar olan savaşlar, fetih ve ilhaklar göz önüne alındığında, birinci görüşün daha belirleyici olduğu söylenebilir. Napoleon'dan önce Fransa topraklarını genişletmeye başlamış, onunla bu genişleme büyük bir ivme kazanmıştı. Napoleon'un, büyüyen coğrafyanın yönetimi ve muhafaza edilmesi maksadıyla yeni bir idari sisteme geçmeyi planlaması göz ardı edilmemesi gereken bir düşüncedir. Buna paralel olarak, daha fonksiyonel bir güvenlik ve finansal sisteme de ihtiyaç duymuş olabilir. Kanaatimizce, Napoleon, kendi yönetiminde bir Avrupa İmparatorluğu fikriyle söz konusu siyasal sistemi hayata geçirmek istemiş olabilir.

Süreç,1804 yılında Napoleon'nun kendini imparator seçtirmesiyle başladı (Furet, 1996, s. 240-241; Lefebvre, 2011, s. 156). Ardından, her biri Fransa'ya sıkı bir şekilde bağlanmış yeni devletler oluşturuldu. Bu uydu devletlerin her biri kendi anayasal modellerine ve Fransız usulü idareye sahipti (Davies, 2011, s. 777). Bunlar, Hollanda'da Batavya Cumhuriyeti, Etruria Krallığı, Ren Konfederasyonu, Berg Büyük Dükalığı, Varşova Büyük Dükalığı, İtalyan Cumhuriyetleri ve Kuzey İtalya Krallığı'nı kapsamaktaydı (Palmer, 1960, s. 379; Furet, 1996, s. 162,191; Hunt, 2004, s. 68; Roberts, 2010, s. 434; Davies, 2011, s. 777). Fransız bayrağının girdiği her yere yurttaş haklarının yanı sıra Napoleon'un akraba yöneticileri, bürokratları, gizli polisi, levazım subayları ve gümrük memurları da girdi (Soboul, 1969, s. 308; Roberts, 2010, s. 436). Bu vassal devletlerin bir kısmına bizzat Bonaparte ailesinin üyeleri yönetici olarak atandı. Kardeşi Joseph, önce Napoli, 1808'den sonra da İspanya kralı oldu. Hollanda'da Louis Bonaparte, Westphalia'da Jerome kral oldu. Kız kardeşi Caroline, 1808 yılında Napoli kraliçesi oldu (Palmer, 1960, s. 389; Davies, 2011, s. 774). Bu devletler ve halkları, sayısı zamanla milyonu aşan Napoleon'un savaş makinesinin ihtiyaçları için dayatılan ağır katkıları da sağlamak zorundaydılar. Yalnız vergi olarak değil,

insan kaynağı olarak da Napoleon ordusuna asker vermeye mecburdular (Furet, 1996, s. 162; Lerner, 1941; s. 684; Kennedy, 1994, s. 144). Açıkça ifade etmek gerekirse, ordunun masrafları Fransa sınırları dışındaki halkların sırtına yüklenmişti. Büyük bölümü Fransa dışında, Avrupa'nın dört bir yanında konuşlu olan ordunun az kısmı Fransızlardan, çoğunluğu yabancı askerlerden, Almanlar, Hollandalılar, Belçikalılar, İtalyanlar, Polonyalılar ve hatta İspanyollardan oluşuyordu (Lee, 2010, s. 45). Bağımlı devletlerin, bu şekilde Napoleon ordusunu ve savaşlarını finanse etmesi, Fransa'nın ve Fransızların ekonomik sıkıntılarını da kısmen azalttı. Vassal ülke halklarından yüksek vergiler toplanırken Fransa'da alınan vergiler daha düşük seyrediyordu. Fransız ekonomisi bir miktar toparlandı (Palmer, 1960, s. 395; Kennedy, 1994, s. 144). Ayrıca, fütuhat yaparak kendi masraflarını karşılayan ordu, ganimet yoluyla da Fransa maliyesine katkı sağlıyordu (Hobsbawm, 1989, s. 136).

Avrupa'nın önemli bir bölümünü işgal ederek vassal devletler kuran Napoleon, Birleşik Krallık dışında büyük Avrupa devletlerini de defaten mağlup etti ve kendine itaat etmelerini sağladı. Mücadeleye daha çok Fransa karşıtı cepheyi ve ordularını finanse ederek katılan İngilizlerle cephede karşılaşma olanağı bulamıyor ve diz çöktüremiyordu (Lefebvre, 2011, s. 159). Bu nedenle, koalisyon üyeleri söz konusu mali yardım ve teşvik sayesinde tekrar ve tekrar Napoleon'un karşısına çıkabiliyorlardı. Bundan ötürü, Napoleon, Britanya'nın bu gücünü kırarak savaş dışı bırakma ve itaat ettirme yolunu deneyecekti. 1806 yılında Kıta Ablukası adı verilen ekonomik mücadeleyi başlattı. Plan, Birleşik Krallık ile Avrupa arasındaki tüm ticareti yasaklıyordu. Ne onlar Avrupa ile ne de Avrupa onlar ile alışveriş yapacaktı. Böylece, Britanya'nın Avrupa'ya bağımlı ticareti zarar görecekti, gelirleri azalacak ve ekonomik olarak zayıflayacaktı (Palmer, 1960, s. 397-398; Furet, 1996, s. 257-258; Lefebvre, 2011, s. 166-167; Merriman, 2010, s. 549). Hal böyle olunca da, Londra yönetiminin müttefiklerine yardım yapabilmesi mümkün olmayacaktı. Hatta deniz aşırı coğrafyalardaki sömürgelerde Fransızlarla mücadele veren kendi ordularının ihtiyaçlarını karşılayabilecek gerekli finansmanı bulmakta zorlanacaktı (Kennedy, 1994, s. 151). Ayrıca, Napoleon bu yolla, pazarlardaki İngiliz tekeline son verip, kıta Avrupası'nda her anlamda kendi kendine yeten bağımsız bir ekonomik düzene ulaşmak istiyordu (Palmer, 1960, s. 399; Lefebvre, 2011, s. 335).

Hem vassal ülkeler hem de diğer büyük devletler bu yasağa riayet edeceklerdi. Ancak, plan başarısız oldu. Beklenenin aksine, Britanya değil, kıta devletleri olumsuz etkilendi (Lefebvre, 2011, s. 307). Tüm Avrupa limanları yüzüne kapatılan İngiliz ticaret gemileri Amerika'da ve

denizaşırı başka yerlerde pazar ve müşteri bulmaya devam ettiler. Üstelik sanayi devrimine adam akıllı girmiş olan Britanya, imkânlarını ve potansiyelini değerlendirmenin başka yollarını öğrenerek, süreçten daha karlı çıktı (Kennedy, 1994, s. 153). Diğer taraftan, kıtadaki tedarikçiler ve üreticiler, pazarlara zamanında ve yeterince mal sağlayamadılar. İngiliz tacirlerin ve ürünlerinin yerini dolduramadılar. Bu bağlamda, karşılaştıkları en ciddi problem ulaşım oldu. Denizcilikte lider olan İngilizler ticareti denizden yapıyordu. Ancak, İngilizlerin karşı blokajı nedeniyle deniz yollarını kullanamayan kıta tacirleri, kara yollarına yoğunlaşmak zorunda kaldılar ama bu asla deniz yollarının yerini alamadı (Palmer, 1960, s. 399). Kıtada, birçok üretici ve tacir sistemden olumsuz etkilendi, zarar gördü. Bu olumsuzluklara ilaveten, abluka, giderek Fransız üreticileri ve tacirlerinin çıkarlarını önceleyen bir hale dönüştü. Bir anlamda, İngilizlerin pazarlardaki yerini Fransızlar doldurmaya başladı (Palmer, 1960, s. 399; Kurat, 1993, s. 301). Çok geçmeden, Napoleon'un çok yakınları da dâhil, şeker, tütün başta olmak üzere, deniz aşırı ithal ürünlerin çekiciliğinden fedakârlıkta bulunamayan kıta ülkeleri ve halkları ablukayı delerek sistemin çökmesine yol açtılar (Lefebvre, 2011, s. 337).

5. TEPKİ, DİRENİŞ, MİLLİYETÇİLİK VE NAPOLEON'UN SONU

Napoleon ve orduları, Avrupa halklarını monarşik ve aristokratik tahakkümden kurtarma ve özgürlük getirme söyleminde oldukça güçlüydü. Lakin pratikte bir o kadar zayıftı (Davies, 2011, s. 778). Devrim ordularının girdiği ülkelerde, Almanca, Felemenkçe, İtalyanca ve başka dillerde yankılanan “hürriyet, eşitlik ve kardeşlik” sloganları ve haykırışları, kısa sürede Fransız tüfeklerinin, emirlerinin ve idamlarının gölgesinde yitip gitti (Merriman, 2010, s. 525).

Napoleon ordularının özgürleştirmeyi işgale dönüştürmesi, uzayıp giden savaşların ve kıta ablukasının bağımlı ülkelerin ekonomik durumlarında yol açtığı erozyon ve de kendi yönetiminde bir Avrupa imparatorluğu dayatması tepki yaratmaya başladı. Zira Napoleon, Avrupa'yı Fransa'nın ve Fransızların menfaatine yönetmeye başlamış, diğerlerinin kişisel, sınıfsal ve ulusal hakları, çıkarları göz ardı edilmişti. Avrupa halkları kendi tarım ve ticaretlerinin Fransız ekonomi politikasına feda edildiğini, Napoleon'un ordularında askerlik yapmak, aşırı vergi vermek zorunda bırakıldıklarını, Fransız yönetici ve bürokratlara boyun eğmek zorunda kaldıklarını gördüler. Böyle olunca, ülkeler ve kitleler kendi hak ve menfaatleri doğrultusunda seslerini yükseltmeye ve karşı çıkmaya başladılar. Napoleon'un uluslar üstü planı ne kadar Fransız karakterdeyse, yerel tepkiler de o kadar anti-Fransız ve anti-Napoleon olmaya başladı (Palmer, 1960, s. 401; Roberts, 2010, s. 436).

Devrim ilkelerini kullanan Napoleon, bir anlamda bindiği dalı kesiyordu. Fransız çıkarlarına öncelik veren dayatmacı politikaları, Avrupa'da genel bir muhalefeti ve ulusal duyguları tetikledi. Halkların devrim ilkelerini içselleştirmesine Napoleon bir bakıma, yaşatarak vesile oldu (Merriman, 2010, s. 585; Roberts, 2010, s. 436). Kuramsal olarak devrimi ve Napoleon'u desteklemiş olan çevreler bile uygulamaları baskıcı bulmaya, özgürlüklerinin ellerinden alındığını görmeye başlayarak muhalefete katıldılar. Bunlara göre, monarşik ve aristokratik tahakkümün yerini Fransız tahakkümü almış, bir şey değişmemişti. Bu düşüncedekiler arasında, onu bir kahraman olarak görmüş olan Beethoven da vardı. Napoleon'un, 1807'de Viyana, Berlin ve Varşova'yı işgal etmesini yaşayan müzisyenin, ona ithafen yazmış olduğu senfonisini şöyle bağırarak karaladığı rivayet edilir: "Demek o da bayağı bir adammış! Şimdi, insanlık haklarını ayaklarının altına alacak ve yalnızca kendi hırsını tatmin edecek; bundan böyle, kendisini başka herkesten üstün kılacak ve bir tiran olacak" (Merriman, 2010, s.536-537).

Fransız emperyalizmine karşı doğan bu kitlesel tepkiler ile tüm Avrupa ülkeleri ve halkları, Fransa'ya karşı ortak bir çıkarı paylaştıklarını gördüler. Devrim, bir vakitler Fransızların enerjisini ve yurtseverlik bilincini ortaya çıkardığı gibi şimdi de Fransız tehdidi altındaki diğer ülkelerin enerjisini ve yurtseverlik duygularını açığa çıkarmıştı (Roberts, 2010, s. 436). Ulusal haklar, politikalar, çıkarlar ve beklentiler temelinde tezahür eden bu duygu ve hareketlerin ortak adı milliyetçilik olacaktır. Milliyetçi duygu ve tepkilerin evvela bölgesel, ardından, bir salgın gibi genel bir direniş hareketine evrilmesi vakit almadı. İşte, gücünü halkların yurtsever duygularından alan bu kuvvet, Napoleon'un ve Fransız hegemonyasının kaderini belirleyecek olandı (Kennedy, 1994, s. 145).

Napoleon'a karşı ilk milli direniş hareketi İspanya'da çıktı. Britanya'ya diz çöktürme takıntısından dolayı 1807-1808 sürecinde Portekiz ve İspanya'ya giren Napoleon, İspanya kralını tahttan indirerek yerine ağabeyi Joseph Bonaparte'ı kral yaptı. Ardından, Fransız yönetim tarzı ve sömürü öğeleri geldi. İspanyol ordularının başarısız olmasıyla, İspanyolluk duygusu filizlenen halk direnişe başladı. Fransız hâkimiyetine karşı direniş her sınıftan insanın katıldığı genel bir isyana dönüştü. Geliştirilen gerilla savaş taktikleri ile istilacı Fransız orduları durdurulmaya başlandı (Palmer, 1960, s. 401; Furet, 1996, s. 258; Lefebvre, 2011, s. 252-253; Merriman, 2010, s. 548). İspanya'daki direniş tüm Avrupa'ya örnek oldu. Adeta can çekişmekte olan karşı devrimci koalisyon üyeleri birer birer canlanmaya başladılar.

Nitekim İspanyolları İtalya ve Alman devletlerindeki milliyetçi direnişler takip etti; Ardından tüm Avrupa.

Halk direnişini asla tahmin edemeyen Napoleon, başta İspanya olmak üzere, işgal edilen ülkeleri elde tutmanın bedelinin gün geçtikçe ağırlaştığı bir dönemde, kendisinin de sonradan itiraf edeceği gibi en büyük hatasını yaptı; 1812 yılında Rusya'ya sefere çıktı. Yine kıta ablukası ve Britanya'ya boyun eğdirme ısrarıyla 600.000'i aşkın askerden oluşan büyük bir orduyla Rusya'ya girdi. Moskova'ya kadar işgal etti. Taktik olarak çekilen Rus ordusuyla kati bir karşılaşma ve savaşıma olanağı bulamayan Napoleon, burada da Rusların yurt sever direniş ve gerilla saldırıları ile karşı karşıya kaldı. Yakılarak terk edilmiş Moskova'da kısa bir süre kalan büyük ordu, açlık tehdidi altında Kasım 1812'de çekilmeye başladı. Aynı anda, Rusya'nın general kışı da gelmekte olduğunu hissettiriyordu. Geri çekilmekte olan ordu, bu defa hem düzenli Rus ordusunun hem de direnişçilerin arkadan saldırısına maruz kaldı. Aralık ayında Paris'e ulaşıldığında büyük ordudan geriye 40.000 kadarı kalmıştı. Bu çekiliş, sadece Napoleon'un değil, tüm çağların en büyük askeri hezimetlerinden biriydi (Furet, 1996, s. 263-264; Kurat, 1993, s. 307; Merriman, 2010, s. 556-557; Davies, 2011, s.791; Lefebvre, 2011, s. 498-502).

Bu hadise, Napoleon'un şansının döndüğü ve kaderinin değiştiği noktadır. Onun uğradığı bu yıkıcı hezimetten cesaret alan müttefikler son bir koalisyon daha kurdular. Yeni ve büyük oranda tecrübesiz olan Fransız ordusu, Ekim 1813'de Leipzig'de (Milletler Muharebesi) büyük bir bozguna uğradı (Furet, 1996, s. 264). Müttefikler, Paris'i işgal ettiler ve İmparator Napoleon'u 6 Nisan 1814 tarihinde tahttan çekilmeye zorlayarak sürgüne gönderdiler. Napoleon, Elbe Adası'ndaki sürgünden kaçarak iktidarı tekrar ele geçirmeyi denediysen de Haziran 1815 tarihli Waterloo Savaşı bu çabaya kesin olarak son verdi (Hobsbawm, 1989, s. 161; Merriman, 2010, s. 558-559).

6. SONUÇ

Müttefik orduların gözetiminde Bourbon Monarşisi restore edildi ve Fransa devrim savaşları öncesi sınırlarına döndü. Yaklaşık 23 yıl süren mücadelenin sonunda, kazanan müttefikler, bir başka ifadeyle karşı devrimci koalisyon oldu. Bununla birlikte, 1792 yılı Fransa'sında devrimcilerin, “devrimi korumanın en iyi yolu, savaş yoluyla bizim reçetemizi diğer coğrafyalara dayatmak, kabul ettirmektir” görüşü göz önünde bulundurulduğunda, onların da haklı çıktığı, kaybetmedikleri sonucuna varılabilir. Zira devrimcilerin öncelikli hedefi devrim ilkelerini ve kazanımlarını muhafaza etmek ve tüm kıtaya yaymaktı. Napoleon, devrimin

ideolojik mücadelesini Fransız ulusal politikaları ve kişisel hırsları bağlamında kullanarak, emperyal politikaları öne çıkarmış olsa da başlangıç yıllarında olduğu gibi savaşın sonunda da belirleyici olan o ideolojik tarafı olmuştur. Waterloo'da Fransa, Napoleon ve hırsları yenilgiye uğradı, mahkûm edildi ve Fransız zaferlerinin bozmuş olduğu Avrupa devletleri arasındaki siyasi dengenin yeniden tanzim edilmesinin önü açıldı. Bir başka deyişle bu, sonradan, Napoleon'un şahsında somutlaşan askeri ve siyasi mücadelenin sonucuydu. Devrim savaşlarının ana nedeni olan ideolojik savaşın sonucu tamamen farklı oldu. Bu yönüyle ideolojik mücadeleyi karşı taraf, yani devrim ve devrimci düşünce kazandı, devrim karşıtı devletler kaybetti. Napoleon'un siyasi hırsları ve dayatmacı uygulamaları işgal edilen ülkelerde devrimci duygu ve düşüncelerin yerleşmesine neden oldu. Bir anlamda Napoleon, uygulamalarıyla bir zamanlar devrim arifesinde Fransa'da oluşan siyasi, ekonomik ve toplumsal hoşnutsuzlukların neredeyse aynısının işgal ettiği veya tabi kıldığı ülkelerde de ortaya çıkmasına vesile oldu. Bu şartlarda yaşamaya mahkûm edilen ülkeler ve halkları söylemde bildikleri hürriyet ve yurtseverlik başta devrim ilkelerini yaşayarak içselleştirdiler. Savaşları daima kaybeden ülkeler, ancak halkları bu devrimci duyguları yaşayıp ondan aldıkları itici güç ve enerjiyle istilacı Fransızları durdurabildiler. Böylece devrim fikirleri artık tüm Avrupa'ya mal olmuş oldu. Belki de 1792 yılı devrimcisinin arzu ettiği tam da buydu.

KAYNAKÇA

ARMAOĞLU, F., (1997), **19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914)**, (TTK), Ankara.

DAVIES, N., (2011), **Avrupa Tarihi**, Çeviren: Burcu Çığman, (İmge), Ankara.

FURET, F., (1996), **The French Revolution 1770-1814**, (Blackwell Publishers), Oxford.

HUNT, L., (2004), **Politics, Culture, and Class in the French Revolution**, (University of California Press), California.

HOBBSBAWM, E. J., (1989), **Devrim Çağı: 1789-1848**, Çeviren: Jülide Ergüder-Alaeddin Şenel, (V Yayınları), Ankara.

KENNEDY, P., (1994), **Büyük Güçlerin Yükselişi ve Çöküşleri**, Çeviren: Birtane Karanakçı, (Türkiye İş Bankası Yayınları), Ankara.

KURAT, A. N., (1993), **Rusya Tarihi**, (TTK), Ankara.

LEE, S., (2010), **Avrupa Tarihinden Kesitler**, Çeviren: Savaş Aktur, (Dost Kitabevi), Ankara.

LEFEBVRE, G., (2005), **The French Revolution**, (Taylor&Francis), New York.

LEFEBVRE, G., (2011), **Napoleon**, (Routledge), New York.

LERNER, R. E., (1941), **Western Civilizations**, (W.W. Norton & Company), New York.

MERRIMAN, John, **Rönesans'tan Bugüne Modern Avrupa Tarihi**, (çev. Şükrü Alpakut), Say Yayınları, İstanbul, 2010.

PALMER, R. R., (1960), **A History of the Modern World**, (Alfred A. Knoph), New York.

POTYEMKIN, V., (1977), **Uluslararası İlişkiler Tarihi**, C. I, Çeviren: Attila Tokatlı, (MAY Yayınları), İstanbul.

ROBERTS, J. M., (2010), **Avrupa Tarihi**, Çeviren: Fethi Aytuna, (İnkılap Kitabevi), İstanbul.

SOBOUL, A., (1969), **1789 Fransız İnkılabı Tarihi**, Çeviren: Şerif Hulusi, (Cem Yayınları), İstanbul.